

שמעתא עמיקתא

גליון תנ"ז | פרשת ויצא | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

מדוע לא הקפיד יעקב אבינו לומר ושבתי לשלום אל בית אבי

איתא בברכות (סד) אמר רבי אבין הלוי הנפטר מחברו אל יאמר לו כך בשלום אלא כך לשלום, שהרי יתרו שאמר לו למשה כך בשלום עלה והצליח, דוד שאמר לאבשלום כך בשלום הלך ונתלה. ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מן המת אל יאמר כך לשלום אלא כך בשלום שנאמר ואתה תבא אל אבותיך בשלום.

וכיוצא באתא במדרש (שמיר פיה ג) אתה מוצא כל מי שנא' בו לך שלום הלך וחזר, וכל מי שכתוב בו בשלום הלך ולא חזר, יתרו אמר למשה לך שלום הלך וחזר. ובתנחומא (שמות כ"א) - אתה מוצא כל מי שנא' בו לך שלום הלך וחזר, וכל מי שנא' בו לך בשלום הלך ולא חזר, מנין וישלח דוד את אבנר וילך בשלום (שמואל ב') הלך ולא חזר, ויתרו שאמר למשה לך בשלום הלך והנה דינא דהנפטר מן המת הוזכר בדברי הרמב"ם בהל' אבל (פ"ד הי"ד) דהמלוין את המת אומרין לו לך שלום שנאמר ואתה תבא אל אבותיך בשלום. אבל דינא דהנפטר מן החי לא הוזכר בדבריו.

אולם הובא במג"א בהל' תפילה (סי' ק"י ס"ק טו) גבי דינא דתפילת הדרך דכתב המחבר דאומר שתולכנו לשלום, דכתב שם המג"א - ואל יאמר אדם לחבירו לך בשלום אלא לך לשלום.

והנה במחצית השקל שם כתב - ותחזירני לביתי בשלום. כן הוא ברא"ש (פ"ד סי' י"ח), וברשב"א (כס' ד"ה) כל היוצא, ורי"י (נתיב י"ג ח"ב) ובאבודרהם (עמי שמי'). ויש להעיר דבדברי הרא"ש הגירסא ותחזירני לשלום. בלמ"ד. וכן הוא ברבינו ירוחם ובאבודרהם. וכן הנוסח בחידושי הרא"ש (ברכות כ"ג). ובמהות הגר"א ולכאזן כן עולה מברי רבי אבין הנזכר דיש לומר לשלום בלמ"ד. אמנם בחלק מדפוסי הרשב"א נדפס והחזירני לביתי בשלום [ואפשר שכך היתה הגוי לפני המחש"ש], אך בחלק מדפוסי הרשב"א ליכא כלל להאי נוסחא דהחזירני וכו'.

וילייע בלשון הרמב"ם שכתב (בפ"י מהל' ברכות הכ"ה) - הנכנס לכרך אומר יהי רצון מלפניך וכו' שתכניסני לכרך זה לשלום, ואם נכנס בשלום אומר מודה אני לפניך וכו' שהכנסתי בשלום. וכשיבקש לצאת אומר יהי רצון וכו' שתוציאני מדרך זה בשלום. ואם יצא בשלום אומר מודה אני לפניך וכו' שהוצאתני מדרך זה לשלום, וכשם שהוצאתני בשלום כך תולכני לשלום ותסמכני לשלום ותציעני לשלום ותצילני בכף אויב ואורב בדרך.

הרי דפתח וסיים בלשון שלום, אך מואידך באמצע דבריו כתב כשיבקש לצאת אומר וכו' שתוציאני מדרך זה בשלום. ומי"מ צ"ת אמאי לא חש לדברי הגמ' הנזכרים. אולם יעויין בילקוט שוניי נוסחאות דיש דפוסים דהגוי ברמב"ם לשלום. ומאידך יש דפוסים דהגוי ברמב"ם אף בהמשך דבריו בשלום. ואי"כ קשה לדייק דבדבר מלשון הרמב"ם שלפנינו.

ואכן בשו"ע (סי' ר"ל ס"א) הגירסא בכל ההיא תפילה היא לשלום. אלא דמאידך בטור (שם סי' ר"ל) הגוי שתוציאני מדרך זה בשלום. ובא"ר (סי' ר"ל ס"ק ג) הביא דהאור חדש (דיני תפילת הדרך אות ה) כתב דיאמר כשם שהוצאתני בשלום כן תולכנו בשלום ותסמכני בשלום, ותמה עליו דהגוי בשי"ס וברצוניות לשלום, וסמך לדבר מש"ס סוף ברכות הנפטר מחבירו וכו'. עיי"ש.

והנה בדרכי משה (וי"ד סי' ת"ג) אחר שהביא דברי הגמ' הנזכרים כתב - וכתב בסו"ק (מו"ק יח.) כי יש בני אדם שמנחשין ומשימין דבר בלבם וכנגדם דברו כחכמים, אבל למי שאינו מקפיד אין הדבר מוזק כלום. כע"ל. [אולם אינו ישוב טוב לדברי הרמב"ם, דהא אכתי תקשי אמאי גבי הנפטר מן המת סתם דבברי הגמ']. ומדברי המג"א הנזכרים שהביא בסתמא את דברי הגמ', מבואר דלא ס"ל לדינא כדברי הנמוק"י. ואף הבאר היטב (סי' ק"י ס"ק ה) והמשנ"ב (סי' ק"י ס"ק י"ז) הביאו לדינא דבר דברי רב אידו רב אבין. ומי"מ יליע ממקרא מפורש דאמר יעקב (בראשית כ"ח כ"א) "ושבתי בשלום אל בית אביו", וזה לכאזן דלא כדברי רב אידו רב אבין דיש לומר לשלום.

שמעתא אליבא דהלכתא

כשיש חוסר במכונות הנשמה למי יש לתת קדימה

א. חייד קודמים. ב. מאי חזית דדמא דידך סומק טפי. ג. להסתכן להציל חברו. ד. לחטוף את הכוס ע"מ להציל עצמו. ה. שותפים הם. ו. חיי שעה שלו או חיי עולם של חברו. ז. לוותר לחברו. ח. להטיל גורל. ט. הכוס בידיה של אדם שלישי שאינו צריך לשתות. י. קדימה לחולה מסוכן / צעיר מפני זקן. יא. אחד מהם נכנס לסכנה מחמת פשיעה. יב. שאר דיני קדימה. יג. להישמע להוראות בה"ח כשאנים ע"פ ההלכה. יד. להעביר מכונת הנשמה לאחר שיש לו יותר סיכוי לחיות.

עקב התפשטות גניף הקורונה יש מקומות בעולם שמחנות חוסר במכונות הנשמה וכח אדם נאלצו להחליט למי להעדיף לתת טיפול ע"פ שיקולים שונים. ויש לדון בכל כגון דא מה הדין ע"פ התורה. ומי"מ עקב חומר הנושא לא באנו אלא לעורר לב המעיין.

א. חייד קודמים ב"מ (טב) שנים שהיו מהלכין בדרך וביד א' מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם מתים, ואם שותה א' מהן מגיע לשוב (וימצא מים), דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה א' מהם במיתתו של חברו, עד שבא ר"ע ולימד (ויקרא פכ"ה פס' לו) "וחי אחיך עמך" חייד קודמים לחיי חברך, ע"כ. ועי' ברא"ש (שם פ"ה ס"ו) שהביא פלוגתתם. ובקיצור פסקי הרא"ש (שם) נקט כר"ע. וכן פסקו הראשון לציון (וי"ד סי' רמז ס"ק א), העמק שאלה (דברים שאילתא קמו ס"ק ד) והמנ"ח (מצוה רצו). וכ"כ האג"מ (וי"ד ח"א סי' קמה), ועי"ש שביאר הטעם שהרמב"ם השמיט דין זה. וכן מבואר במהר"ם שיק (וי"ד סי' קנה ד"ה ואני כתבתי). ובביאור מנ"ח הנזכרים (עירונא בשטעם חוסים ואמוראים) (לרבינו קלונימוס ד"ה בן פטורא) ביאר ד"ס"ל לבן פטורא דכיון שצריך כל א' מישראל להציל חברו אפי' הוא מסוכן בספק דכתיב "לא תעמוד על דם רעך", על כל אוי"א לשתות חצי "ישמא יעשה ויזדמן להם מים" ור"ע פלוג עליו. וכ"כ העמק שאלה (שם) דעי"ז יחיו עוד יום יומיים ואולי עד כה יזדמן להם מים. והחזו"א (וי"ד סי' סט ס"ק ב) כת' ד"ס"ל לבן פטורא דכיון דיש חיי שעה לשניהם דאם ישתו שניהם יחיו לפי שעה וקיי"ל ביומא (פ"ה) דעל חיי שעה דאמר נשים דעתן קלות דלמא מצערי להו ומגלי לן. וכן הוא בגמ' (א"ר סי' ר"ג). וכת' האמרי בינה (א"ר"ח סי' יג אות ה) עולם כדאמר בע"ז (כ"ו); הכא שאני שהרי שניהם שוין בזכות חיי עולם וכל א' מהם שישתה יחיו חיי עולם, ועוד דנהי דירודין לספק הפסד חיי שעה משום ספק הצלה מ"מ אינו בדין לדחות חיי שעה של זה בשביל חיי עולם של חברו, ור"ע סבר דמשום חייד קודמין נפטר מהצלת חיי שעה של חברו, ע"כ. ועי' במנ"ח (מצוה רצו).

ב. מאי חזית דדמא דידך סומק טפי ואע"פ דאמרינן "חייד קודמים" מ"מ שנינו בפסחים (כ"ה) שאם אמרו לו קטיל לפלוני ואי לא קטילנא לך, יהרג ולא יהרוג את חברו ד"מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי". ופרש"י דאע"פ שסכנה דוחה לשאר עבירות, וכאן עבירה נפשית, ונפש אבודה, מי יאמר שפושד תביבה לפני המקום יותר משל זה, ונמצא עבירה נפשית ונפש אבודה, ע"כ. ועי' במ"א (סי' קנ"ג ס"ק ב) שמי"מ מותר לברוח כשיש סכ"נ אע"פ שמחמת זה יגרם צער לחבירו, וראיתו משבת (ג'). ורשב"י ברח למערה משום דאמר נשים דעתן קלות דלמא מצערי להו ומגלי לן. וכן הוא בגמ' (א"ר סי' ר"ג). וכת' האמרי בינה (א"ר"ח סי' יג אות ה) שאף אם יגרם סכ"נ לחבירו הדין כן כיון שהוא מציל א"ע, והוכיח כן מהנמוק"י (בי"ב ה. ברי"ק), עיי"ש. וכן מבואר בנוב"ב (תני וי"ד סי' נד), ואי"כ כבר נתספורו ואם שיתדלו לחלצו המלך יקח אחר ממקומו דבכה"ג אסור. וכן נקט הי"ד אברהם (וי"ד סי' קנ"ג ס"א).

ג. להסתכן על מנת להציל חברו והנה מבואר בסנהדרין (ג'ל) דחייב אדם להציל את חברו מסכנה אף אם יסורח או הוצאת ממון דבבר משום "לא תעמוד על דם רעך". וכן פסקו הטשו"ע (ח"ו"מ סי' תכז). ועי"ש בסנהדרין ובשו"ע (וי"ד סי' שלו ס"ב) שיש בזה נמי משום מי"ע ד"ההשתבות". והנה כתבו ההגהות מי"י (דפוס קוטנא שם) דהירושלמי מסיק דאפי' להכניס עצמו בספק סכנה מחויב כדי להציל את חברו. אלא דעי' בסמ"ע (סי' ב) שכת' שהפוסקים שמיטו דברי ההגהות משום דלא קיי"ל כן. וכן פסק הפת"ש (סי' ב וי"ד סי' קנ"ג ס"ק טו), והביא מהאגרות אהוב (דרוש"פ דף ל"ה); ד"ס"ל כן כי חיינו קודמין. וכן פסק במ"ב (שם ס"ק טו). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון רל"ו.

ד. לחטוף את כוס של חברו להציל עצמו וכתבו החזו"א (שם) והאג"מ (וי"ד ח"א סי' קמה ד"ה ורק) שאחרי שנפסק הדין שחייד קודמין, אין היתר לשני ליקח המים כי ההלכה היא שהבעלים צריכים קודמים, אי"כ י"ל מאי חזית דדמך סומק טפי. וכן מבואר בשט"מ (בי"מ שם) שאם חטפן א' מהם מחברו ושתה חברו מת על ידו חייב בדיני שמים כן נראה דמאי חזית דדמיה סומק טפי, ע"כ. והביאו בפסקי תשובה (סי' רד"ה ת"ה א).

ה. שותפים הם בכוס של מים ועי' במהר"א (שם) שכת' דאם היה קיתון של שניהם מודה ר"ע דשניהם ימותו, דאמרינן דמאי חזית דדמך סומק טפי. והביאו האג"מ (וי"ד ח"א סי' קמה ד"ה ובה ר"ע וחי'ד). והי"ד אליהו (ולובלן סי' מג ד"ה כ' י"ל) כת' דבן פטורא לא נקט בשנים שמצאו קיתון של מים בדרך כי י"ל דאם יגיע לכו"ש שאם שניהם בספק אם ישותו אף לר"ע לא שייך חייד קודמין. ואם ישנו שניהן שניהן ודאי ימותו, אז באמת לר"ע מוטב שלא ישתו שניהם כדי שינצל א' בודאי או אפי' בספק משישתו שניהם וימותו בודאי, ע"כ. ו. חיי שעה שלו או חיי עולם של חברו

וכת' בדברות משה (ע"פ מה"ה יז) דהא דנקט בבירייתא אם שותה א' מהן מגיע לשוב, פשוט שהוא לרבותא דבן פטורא, אבל לר"ע אף אם היה שישתה לא יגיע לישוב וימות אבל יחיה עוד איהו שעות נמי א"צ ליתן לחברו בשביל החיי שעה שלו דגיי"כ קודמין לחיי שעה של חברו, ע"כ. ובפסקי תשובה (שם ד"ה והנה) מסתפק בזה. ועי' בתשובות והנהגות (ח"א סי' תתנח).

ז. לוותר לחברו ועי' בראשון לציון (רמז) שאם רצונו לתת לחברו כדי שיחיה הגם שימות הוא אפשר דמודים כו"ע דשפיר עביד ולפחות הרשות בידי לעשות כן, ע"כ. אלא דעי' בשמעתא עמיקתא גליון רל"ו שהבאנו מהפוסקים שאסור להחמיר ולהסתכן ע"מ להציל חברו (עי"ש החילוקים בזה), ואי"כ מסתבר ש"היה כאן. וכן הוא בחקר הלכה (אות ח ס"ק א). ועי' במגדל עוז (לעב"ץ אבן בוחר, פניה א ס"ק פ"ה). ח. להטיל גורל

והנה בעץ יוסף (עיון יעקב ב"מ שם) בשם המלא העומר (סדר בחקתי) כת' על הא דבן פטורא ר"ע ע"פ בודאי מותר שיתרצו ש"ע"פ הגורל יהיה מי יחיה ומי ימות, ע"כ. ועי' בס"ח (סי' תרע"ט ותשא) ובפירושו שם. ועי' עוד בחו"י (סי' ס"א). ובתפארת למשה (וי"ד סי' קנ"ג) הובא בפת"ש (ס"ק י"ג) כת' על הא שכת' הרמ"א עכו"ם שאמרו לישראל תנו לנו א' מכס ונהרגנו, לא יתנו להם א' מהם אפי"כ יחדוהו ואמרו תנו לנו את פלוני. דמ"מ ע"פ הגורל אפשר למסור את היחיד כמו שמצינו ביונה. אלא שהחזו"א (שם ס"ק א ד"ה ב"מ) תמך עליו דא"כ למה לא תני שפילוג גורל, ויונה הגורל גרם להם לדעת בשל מי הרעש ויונה אמר להם בעצמם להטיל אותו לים, אבל עתה בנ"א אין להם רשות להכריע ע"פ גורל, מיהו לא הסכימו להפיל גורל זה שנפל עליו הגורל מוסר עצמו שפיר דמי, ע"כ. ויצא שבפלוגתא דבן פטורא ר"ע אין לסמוך על הגורל.

ט. הכוס כידים של אדם שלישי שאינו צריך לשתות (שני חולים ומכונת הנשמה אהת) ויעוי' בחי' הרי"ם (פ' וכת' שדן במי שהלך ואתו שני אנשים, והוא יל של מים, אבל אין הוא צריך לשתות, ואם יתן לא' יחיה, ואם יתן לשניהם ימותו). וכת' דכיון דאין כאן הגילוי של ר"ע דחייד קודמין, מוטב שישתו שניהם וימותו. והביאו בפסקי תשובה (שם ד"ה והנה). וכן הוא בחקר הלכה (שם) והובא בצ"א (ח"ט סי' כח).

אבל החזו"א (שם) כת' דאף בכה"ג תלוי במח', ולר"ע יתן לא' שירצה, ואע"ג דלהנותן ליכא משום חייד קודמין מ"מ כיון שזה שזיכה יציל עצמו כדן, גם הנותן ליתן לו, ונרא' דחייב ליתן לא' כיון דבשביל חייד קודמין אמרה תורה דחיי עולם שלו קודם לחיי שעה של שנים, גם הנותן צריך להשתדל טפי בהצלת חיי עולם, ואם א' מהם קודם לחברו כגון כהן ואינד דתנן בהוריות (ג') הקודם זוכה, ואם שניהם שוין נותן למי שירצה, ע"כ. ועי' באג"מ דלהלן שנמסרה דבהכ"ז יש להטיל גורל.

ולפ"י בני"ד אם יש מכונת הנשמה א' וב' חולים הזקוקים לה, נר' שאף באופן שניתן לחלץ הטיפול לשני החולים ויחיו שניהם חיי שעה מ"מ על הרופא להביאה למי שרוצה או לעשות גורל ע"מ שיחיה א' מהם חיי עולם. ואף כשהמכונה היא תחת בעלות מדיני דל"ל של שם שותפים בה (ומבואר לעיל שיי"א שבכה"ג שניהם ישתו את הכוס ולא אמרינן חייד קודמין), מ"מ גם אחרים שותפים בה שהרי שייכת כלום, וכיון שרע האחרים להשתדל בהצלת חיי עולם להביאה לא' מהחולים, מ"מ גם אחרים שהמכונה שייכת לחברת ביטוח וכדו' והרי הם משועבדים לשניהם, מ"מ י"ל שעליהם להביאה לא' מהם דעל דעתן כן שיתעבדו.

י. קדימה לחולה מסוכן מפני חולה ספק מסוכן / צעיר מפני זקן

אלא שאם א' הוא ודאי מסוכן והשני הוא ספק יש להקדים את הודאי כמבואר ב**פמ"ג** (שם כח מ"ז ס"ק א) הודאי דוחה את הספק. וכן מבואר ב**ב"ב** (סי' שלד ס"ק סח). וכת' **במנח"ש** (תני סי' פו אות א) שלכן כשבא להציל יש להתחשב עם גודל הסכנה ועם הסיכויים להצלה. ועיי' ש"ש מ"מ הגיל אינו מכריע. וכן בא"מ (ח"מ ח"ב סי' עה אות ז) כת' שמסתבר שאתה להתחשב בזה שחולה א' צעיר או זקן. ו**במגדל עוז** (שם ס"ס פה, צב וצא) נקט שיש להקדים צעיר ע"פ סי' ע"ב. ועיי' ש"ש שאשה קודמת לחשין קודם לטוטה. ועיי' עוד בא"מ (שם סי' עה אות א) שאם שני חולים לפניו ב' אנשים, א' שיוכל לחיות חיי עולם וא' שיוכל לחיות רק חיי שעה, ואין ביזו להציל שניהם, יש להקדים טיפול למי שיוכל לחיות חיי עולם. ועיי' ש"ש (ח"מ ח"ב סי' עה אות ב). ועיי' **בשמעתא עמיקתא** גליון רל"ו שיש קדימה לרבים מול יחיד.

יא. אף אם אחד מהם פשע ונכנס לסכנה מחמת פשיעה לכאורה אין לחברו קדימה, כי מחויבים גם אותו להציל, כמבואר ב**ברכ"י**

(א"ח סי' שא אות ו). ו**בכלי חמדה** (כי תצא אות ו ס"ק ג' ע"מ קצ) כת' דאע"פ שאבידה מדעת בממון אין מצוה להשיב מ"מ אבידת גופו אם טבע ביים מדעתו ועתה רוצה להציל א"ב בודאי יש חיוב להצילו. וזה דלא כת' ה**החנ"ח** (מצוה רלו אות ב) שנקט דאף בחול אין מחויבין להצילו דעשה והשבותו לו לא שייך לו כיון דהוא אבדה מדעת. **והחלקת יעקב** (א"ח סי' קנח), ה**אג"מ** (יו"ד ח"ג סי' צ) **והגרי"ש** א **זצ"ל** (חשוקי מנח סתדרין עג) נקטו שחייבים להצילו. ועיי' **בשו"ע** (יו"ד סי' רב סעי' ו). ועיי' עוד **בזרע אמת** (ח"ב סי' נא) שצריך סברת המקילים. אלא דאפשר שאע"פ שחייבים להצילו כיון שסוף סוף פשע יש להקדים את חברו.

יב. שאר דיני קדימה

ובמקום שהמבצ שכול נראה לכאורה שיש לנהוג לפי דיני קדימה המבוארים במשנה **בהוריות** (ג), האיש קודם לאשה לחיות ולהשיב אבדה והאשה קודמת לאיש לכסות ולהוציא מבית השבי. ועיי' ש"ש דכתן קודם ללוי כו'. ועיי' **בתוס'** (נו"ר מז: ד"ה והתניא) שכונת הש"ס דלהחיות היינו פקו"ו. וכן נקטו ה**ב"י** (יו"ד סי' רנא), ה**רמ"א** (סי' רב סעי' ח), ה**ט"ו** (סי' רב ס"ק ו), ה**ש"ך** (סי' רנא ס"ק יא) **והבאר שבע** (הוריות שם). ואולם ה**רשב"א** (כתובות סו. ד"ה יתום) פירש דלהחיות היינו מזונות ובוה האיש קודם לאישה (הפרנסה דאינא **בתנבות** (ס"ז) האולם הקודמת לאיש פירושו כסות). ועיי' **בתוס' הרא"ש** (נו"ר מז: ד"ה והתניא) שמביא את שני הפירושים. וכת' **השבט הלוי** (ח"מ סי' קסג) דמ"ל דע' כאן לא פליגי אלא לענין מזונות דלתוס' האיש קודמת לאיש משא"כ לרשב"א, אבל אם האיש והאשה לפנינו ואי"א להציל אלא א' מהם כו"ע מודים לתוס'. **והלבוש** (סי' רב אות ח) נקט דהא דהוריות מיירי בענין קדימה בפדיון שבוים. **והרב"כ** (שם) תמה על פירושו. **והמאירי** (הוריות שם), ה**עינון יעקב** (שם), ה**שער יוסף** (לח"מ ד"ה הוריות שם) נקטו דמיירי בקדימות לצדקה ולמזון. ועיי' עוד **בצ"ח** (ח"מ סי' א אות ה ח"ח סי' טט).

והכוה"ט ודעימא מבואר **בחז"א** (שם), וכת' ב**מסכת פקו"ו** אולינן בטר הקדימה המבוארת בהוריות וכת' בא"מ (ח"מ ח"ב סי' עה אות ב) שאם עומדים לפניו שני חולים שיוכלו לחיות חיי עולם, יש לכתת ראשון למי שנקרא תחלה ולמי שקרוב לביתו יותר, ואם שוין הם צריך להקדים לפי סדר הדרויות, ואם לא ידוע זה להרופא עשה גורל. אלא דעי' **במנח"ש** (תני רס"פ) שכת' שחושבני שבמונע קשה מאד להתנהג לפי דיני קדימה דהוריות. **והאג"מ** (ח"מ ח"ב סי' רס"ב ע"ד) כת' דאף באלו קשה לעשות מעשה בלא עיון גדול.

יג. להישמע להוראות בית חולים כשאנשים ע"פ הלכה

ויש לדון מה דינו של רופא שאין לו רשות לקיים דיני קדימה לפי דיני התורה מחמת כללי בית החולים, ואם לא יעשה ע"פ כללי המקום עלול להאשם בפלילים או לאבד פרנסתו.

והנה קדימות המבוארות לעיל דכתן קודם ללוי וכדו' מבואר **בהוריות** (יב). דהם מפני דאמרינן כל המקודש מחבירו קודם את חברו ודרשו ר' מפסוקים. ועיי' **במרומי שדה** (שם), ומשמע דזה רק מעלה. ואף לשא"א (סי' כח ד"ה דע דבעל ה"ט"ו) שכת' דהא דכל המקודש מחבירו הוא כלל בתורה דמקרא ילפינן לה (ושם מיירי בענין קדימת דבר מקודש לפני דבר תדיר). וכן הוא **בדברי מלביאל** (ח"מ סי' טז) ועיי' **במ"א** (סי' ר"א ס"ק ז). מ"מ אכת' אפשר שדינו דאינו מחויב לאבד פרנסתו או לתת כל ממונו לקיים קדימות אלו דאין כאן איסור אלא. ועיי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון קס"ז.

אמנם יש לדון דיני קדימה שהם מחמת חיי עולם או מחמת שיש סיכוי גדול יותר להציל, כגון שעומדים לפניו חיי עולם מפני חיי שעה או ודאי וספק מסוכן, דמ"ל שאע"פ שיש בזה משום לתא דלא תעמוד על דם רעך ואולי אף לתא דרציחה כי מחמתו לא ינצל בנ"א שהיה יכול לחיות חיי עולם, מ"מ אפשר שאינו עובר על לאו ממש כי סוף הציל חיים, ועיי' אפשר דא"צ להפסיד ממונו מטעם זה ואחשי כאונס בדבר. **בפ"ט דבכה"ג** נמצא עורב בשוא"ית ודעת השו"ת נאמרה עורב ע"פ סי' א' הנה ע"מ רח) בענין הלאו ד"ל"א תעמוד" משום דחיך שלא לעבור על לאו בשוא"ית. וכן פסק ה**גרי"ש** א **זצ"ל** (ש"מ ח"ב סי' י"ב וי"ב ס"ק א הנה ע"מ רח) בענין ענין חומש ס"ב) ודעימא דס"ל שצריך קודמים נאמר גם על רכוש האדם, ועיי' אינו יותר מחומש. ואף לדעת **אהבת חסד** (ח"ב פ"ב ענין חומש ס"ב) ודעימא דס"ל שצריך לתת כל ממונו על ג' לעבור על לאו תעמוד (אע"פ שעורב בשוא"ית) כי רק חיי קודמים לחיי חברו אבל עשרו לא מצינו. מ"מ כבה"ג י"ל דידע. ועיי' **בשמעתא עמיקתא** גליון רל"ו. ומ"מ לפעמים שיקול ע"ד קדימה עלולים לסכן חיי אדם, כגון אפילו חמור שהזמן בחול מאוד וכדו', ועיי' על אנשי הצלה לפעול לפי ההוראות המקובלות ע"מ למנוע אסון, לפי המקום והזמן. ועיי' **בתשובות והנהגות** (שם ד"ה ולפי"ז) מה שנוגע לנ"י.

יד. להעביר מכונית הנשמח לאחר שיש לו יותר סיכוי לחיות (דהיינו נפש מפני נפש)

שינוי **בסנהדרין** (יב): דאשה המקהה לילד ומסוכנת, אם יצא ראשו (של העובר) אין נוגעין בו לפי שאין דוחין נפש מפני נפש, ולא רודף הוא כי משמיה קא רדפי יש. וכן הביא ה**רמב"ם** (רוצח פ"א סי' טו). ועיי' **בפנים מאירות** (ח"ג סי' סח) שכת' דמשמע מרש"י שם דהיכי דשניהם ימותו דוחין נפש מפני נפש, וצ"ע. ע"כ. וצ"ע לדבריו ה**רע"א** (אהלות פ"ה מ"ו). ועיי' **בתפא"ר**, אבל **בסנה"ג** (יו"ד סי' קט הגה"ב) סוף אות לח) כת' בשם ה**מאירי** דהא דאמרינן מאי חזית דמדך דתתן סומק טפי, היינו בדאמר קטיל פלוגי ואי לא קטילנא לך, אבל אם אמר קטילנא לך ולדידה, מותר למסור, אבל לא להורג בידים.

ולפי"ז י"ל דאסור להעביר מכונית הנשמח וכדו' מחולה א' לחולה אחר אפי' יש לו יותר סיכוי לחיות. אלא שיש לחלק דשאני הכא שאין מעשה רציחה ממש אלא מניעת המשך קיום וכו' שעושה כן לצורך הצלה י"ל דשרי. וכעין זה מצינו **בחז"א** (יו"ד סי' סט ס"ק א"ה ושי ליי"ן) בא' שרואה חף הולך להרוג אנשים רבים ויכול להטותו לצד אחר ויורה רק אחד שבצד אחר, וצידד שהטית החף מצד א' לצד אחר היא בעיקרה עוולת הצלה, ואינה קשורה כלל בהטותו לצד אחר שבצד אחר, ועיי' ש"ש (ש"מ ח"ב סי' כ' כי לא הורג ממש בידים אלא מונע טיפול מהחולה. וכ"כ ה**גר"מ** ש **קליין שליט"א** (בש"מ הרפואה ח"ח ע"מ כד) דכיון שאינו הורג בידים אלא לוקח מכונית י"ל שהוא בכלל אינו מציל בשוא"ית, עיי' מותר להעבירה לצורך מי שיחיה חיי עולם (ושם מיירי ממי שהוא טריפה). עיי'. וצ"ע. ומשום אין מעבירין על המצות י"ל דלא שייך ה"ע דעיי' **בחז"א** **סופר** (שער הטוטפות סי' ט) שיש ב' טעמים לאיסור זה, מפני שמבזה המצוה שפגע בה. אף משום שחולל המצוה וי"ל שעורב ממה שפגע תחילה. ועיי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון פ"ג. ובכה"ג דבהצלת חיי עולם עסקינן נ"י דלא שייך טעמים אלו. ובדרך זה כת' ה**גר"י זילברשטיין זצ"ל** (נס להנח"ס סי' טז).

ובמנח"ש (תני סי' פו אות א) מסתפק בענין להעביר מכונית הנשמח מחולה א' לחולה אחר שהוא במצב יותר קשה, או שיש לשני יותר סיכויים להצלה, כי יתכן דחשיב כאילו הראשון כבר נזהר במכונית החולה עצמו ודאי פטור מליתן מכונית שלו לאחר א' אם השני יותר מסוכן, וכן כן החולה הרופא להתעסק עם חולה מסוכן מסתבר דכמו שהעוסק במצור מטרון מן המצוה, כך הוא פטור ואולי אסור מלהניח את הראשון ולהתעסק עם השני כששניהם בסכנה אף אם יש יותר סיכוי להציל את השני, עיי'.

ובא"מ (ח"מ ח"ב סי' עה אות ב) כת' שאם כבר הכניס את החולה ליחידה אף אם לדעת הרופאים חולה רק לחיי שעה אין מוציאין אותו משם, אף אם הכניסוהו לשם לפני חולה אחר שלא כדין, בין שגוגגין בין מזידין, כי אין חיוב החולה להציל נפש אחרים בנפשו, וכיון שהכניסוהו ליחידה לפאותו כבר נזהר במקום, אף אם מרפאין אותו בחנם, ושאף אסור לו לוותר על זה. ומסתבר שאף אם החולה השני שאפשר לרפאותו הוא גם במצב של סיכון גדול שצריך להכניסו מיד ליחידה גם באופן זה אין להוציא את הראשון, כי אין החולה מחויב להציל אחרים בנפשו, ורק קודם שהכניסו לשם את החולה שהוא רק לחיי שעה יש להכניס תחלה את החולה המסוכן שיש לרפאותו תחלה אף שבה לשם אחר, עיי'. ונעי' **בתשובות והנהגות** (ח"מ סי' יתנח) שכת' דהיכא שהדבר תדיר יום יום נחשב כלפניו מקטיל. והוכיח כן מדברי ה**חזו"א**. וכן נקט ה**גר"ש** א **זצ"ל** (בש"מ הרפואה ח"ח ע"מ כג).

מסקנא דדינא

א' אם יש חולה של פי הרופאים הוא וודאי מסוכן, וחברו ספק מסוכן, ואין ביזו לטפל בשניהם וכדומה, הוודאי דוחה את הספק. ויש להתחשב עם גודל הסכנה ועם הסיכויים להצלה (אולם לדעת רוב הפוסקים הגיל של החולים אינו מכריע). ב' אם עומדים לפניו שני חולים, אחד שיוכל לחיות חיי עולם ואחד שיוכל לחיות רק חיי שעה, ואין ביזו להציל שניהם כגון ששניהם זקוקים להנשמה וביזו ר' מכונית הנשמח אחת, יש להקדים טיפול למי שיוכל לחיות חיי עולם. ג' אם עומדים לפניו שני חולים ושיוכל לחיות חיי עולם, יש לכתת ראשון למי שנקרא תחלה ולמי שקרוב לביתו יותר, ואם שוין הם צריך להקדים לפי סדר המבואר במשנה בהוריות (ג), ואם לא ידוע הדבר להרופא עשה גורל. אלא שבמונע קשה על פי דיני להכריע על פי דיני הקדמים הנזכרים בהוריות. ד' אם הרופא כבר התחיל לטפל בחולה אחד ובא השני אסור להוציא את החולה הראשון כדי לטפל בשני. ה' שיקול צדדין קדימה עלולים במצבים מסוימים לסכן חיי אדם, כגון אירוע חמור שהזמן בחול מאוד וכדו', ועיי' על אנשי הצלה והמסייעים לפעול לפי ההוראות המקובלות ע"מ למנוע אסון, לפי המקום והזמן. ו**מ"מ החלטה בדינים אלו צריכה מתינות גדולה ויעוץ עם מומחים וגדולי הוראה** ועל כן לא באנו בכל זה אלא לעורר לב המעיין.

ואכן נהגו הגאונים **אורח מישור** על ה"ד"מ (ו"יד שם ס"ק ב) כתב - יש להעיר מנליה לנמוקי יוסף, הלא סתמא אמרו בש"ס משמע דכל אדם יש להיזהר, ונ"ל ליישב דהוכחתו ממאי דהיה קשה ליה בלא הכי דמאי ראיא מבאי מהני קראי הלא מצינו בעיקב שאמר ושבתי בשלום אל בית אבי, וביתרו שאמר גם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום, וגם באכיש שאמר אל דוד שוב ולך בשלום (שמואל א' סי' כ"ט), ויותר ר' ללמוד מג' קראי מחד דאין גבאי אבשלום דילמא מעשה שהיה כך היה, אלא על כך דאע"פ דהקדים ולא היו מקפידים, איני דמהני קראי דקודם שאירע המעשה לאבשלום אין ללמוד דעדין אל אירע בשום פעם איזה רעה ולא היו יודעים להקפיד ומי שאינו מקפיד אין הדבר מזיק לו כלום עיי' בפיסחים ק"י ברשב"ם. עיי'.

ובאמת דוחק גדול הוא לומר דיעבך לא ידע דיש בזה דבר רע ועיי' לא הקפיד בדבר.

ומצינו דעמד בזה ה**פרישה** (סי' ר"ל ס"ק ג) דאחר שהביא דברי רב אדין רב אבין כתב - ונ"ל הטעם דכשאומר לו לך שלום משמעות דיבורו הוא שבמקום הליכתו לשם יהיה לו שלום, אבל בשלום אינו משמע אלא שתחילתו יהיה בשלום, אבל אינו משמע שיהיה לו שלום כל זמן שמתעסק בהליכתו בענין זה, ומה שאמר יעקב (בראשית כ"ח כ"א) ושבתי בשלום אל בית אבי, ויתרו אמר (שמות י"ח כ"ג) גם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום, התם קאי בשלום אל הביאה ועל השיבה, וזה היה סוף כוונתם, משא"כ על בשלום שהולך אל איזה מקום לאיזה צורך ותכלית שצריך שיהיה גם שם שלום. וכעין זה כת' **בבן יהוידע** (ברכות סד). עיי' ש"ש.

ומצינו עוד **ברמב"ם** פ"ד מביכורים הי"ז שכת' - כל בעלי אומנויות ושברושלים עומדין מפניהם ושואלין בשלומן אחינו אנשי מקום פלוני בואכס בשלום. ומקור דבריו מהמשנה בביכורים פ"ג ה"ג. אולם שם תנן ושואלין בשלומן אחינו אנשי המקום פלוני באתם שלום. וכן הגיי' בגמ' פידושין על ג' ע"א. אמנם בחולין נד: איתא בואכס בשלום.

ועיי' בחי' **אנשי שם** (ביכורים שם) דמשמעות המשנה דשואלין אותם אם באו בשלום שלא היה להם שום פגע רע בדרך, ועיי' קאמר באתם לשלום ולא ביאתכם שלום, ונראה שזו היא דעת הרמב"ם שבחיבורו העתיק באתם בשלום וכן הנוסחא בירושלמי, ולשון של בשלום אתי שפיר בלשון שאלה יותר מבלשון ברכה שהרי אר"ל הנפטר מחבירו לא יאמר לו לך בשלום וכו'. ואפשר לומר דלפי גירסתנו שהיו זהירים אפי' בלשון האפלה לומר שלום מטעם זה.

ועיי' עוד **בדרך אמונה** (על הרמב"ם שם בבב"ל ד"ה בואכס לשלום) דכתב דנראה דחז"ל לא הקפידו על לשון שלום אלא בלשון הליכה דכתיבי קראי ולא על לשון אחר. וכתב דזוהי יתיישב מקרא דיעקב דאמר ושבתי בשלום אל בית אבי, ובוה תתיישב נמי גירסת הא"ח המבואר בא"ר בסי' ר"ל דגריס בגמ' שהוצאתני בשלום וכשם כו' כן תוליקנו בשלום ותסמכנו בשלום. והא מתיית הגמ' ראיא דהנפטר מן המת יאמר לו לך בשלום, והא גמ' ראיא דבאיתא דבאיתא אל אבותיך בשלום, אע"פ דהתם אינו לשון הליכה, י"ל דביאה דהתם הליכה היא, שהרי הכוונה שיבא אל בית עולמנו לעוה"ב דהיינו שהולך אל אבותיו בגן עדן, משא"כ לשון ביאה אצל חי דהכוונה שיעלה הביאה תהיה בשלום ולכן אין קפידא בזה.

פניני הלכה

עניני שבת קודש

הדלקת נרות (ב)

מעלת מצות הדלקת נרות - י"ל חכמו ישכילו זאת ליבנו לאחריהם, הני נשי במאי וכיין בהדלקה עושה מצוה, עוצם גודל השכר של הדלקת נר שבת, והוא מבואר בזוהר הקדוש, פרשת בראשית (מח): וזה לשונו: "ואתתא בעיא בחדוה דלבא ורעותא לאדלקא בוצינא דשבת דהא יקרא עלאה היא לה וזכו רב לגרמה למזכי לבנין קדישין דיהון בוצינא דעלמא באורייתא ובדחלתא וסיכון שלמא בארעא ויהיבת לאבעלא אורכא דחיין בגין קן בעיא לאזדהרא בה".

(תהנום). צריכה האשה לבין שמח וברצון להדליק נר של שבת, שהרי כבוד עליון הוא לה וזכות גדולה לעצמה לזכות (עיי' ההדלקה) לבנים קדושים שהיו נרו של העולם בתורה וביראה, וירבו שלום בעולם, ונותנת לבעלה חיים ארוכים, ומשום כך צריכה להזהר בה). צאינא בארינה בנות ציון איד יקרא להדליק הנרות בשמחה עצומה". (סידור ושרוש הנהגה ח, א)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם **שמעתא עמיקתא שליט"א** בקול הלשון - טל: *6761 יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

העלוך נתרם להצלת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - לקבלת הגליון מדי שבוע בדוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com